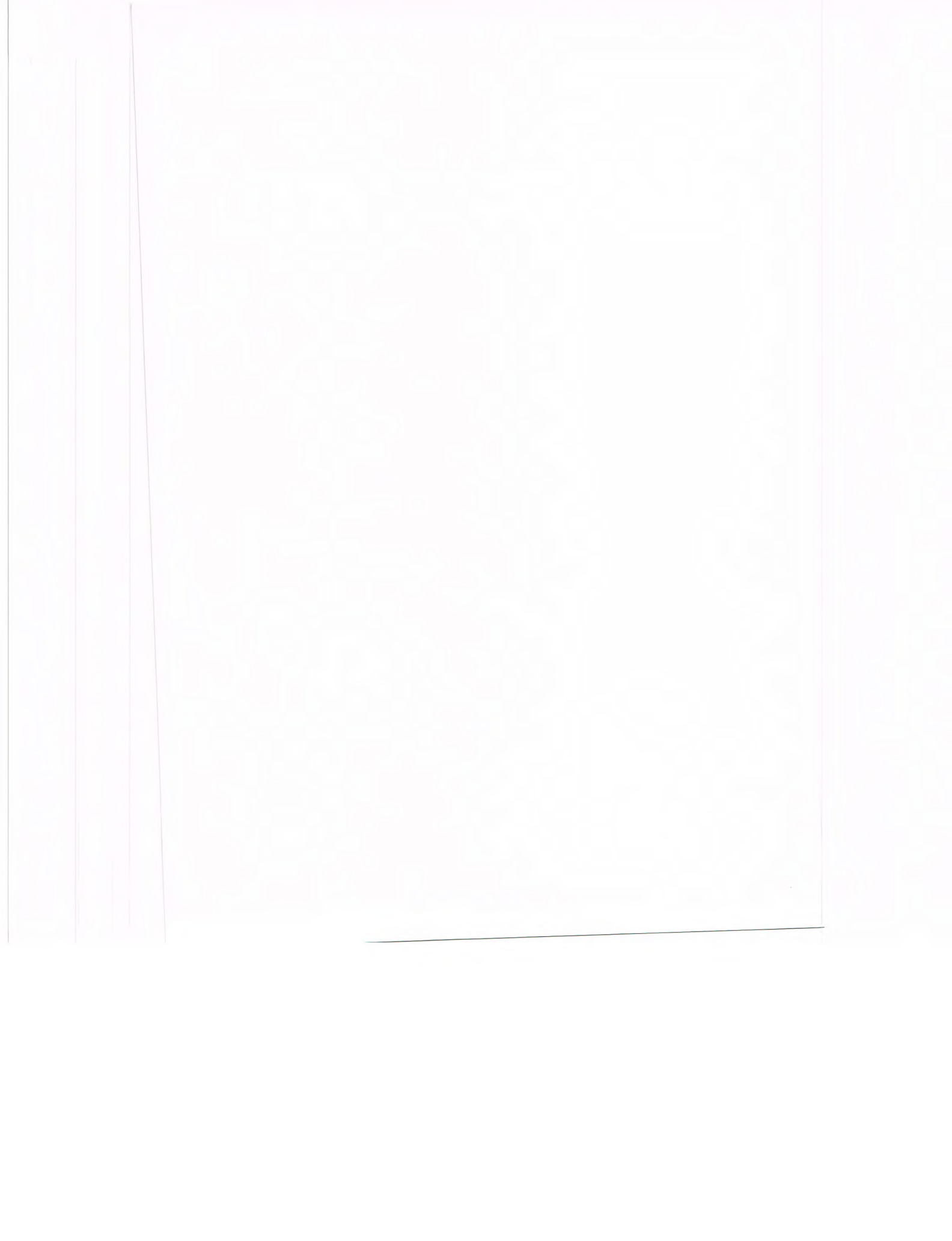

de ovend

de ovend

augustus 1988

zestiende jaorgaank no. 4

In dit blad verschiene bi'jdregen op et terrein van de Stellingwarver schrieveri'je, taelkunde, volkskunde, geschiedenis en taelbeweginge. De Ovend wodt uitgeven deur de Stichting Stellingwarver Schrieversronte, en komt zes keer over de heerd bi'j de leden/ab.

Redakteur: Johan Veenstra.

Bureau-redakteur: Pieter Jonker.

Zetwark: Trijnie Gibcus-Telkamp.

Omslag: Sietske A. Bloemhoff.

Alle correspondeensie, inlichtings, adm./ab.: Stichting Stellingwarver Schrieversronte, Bongheer 1, 8431 GT Oosterwoolde, Postbusse 138, 8430 AC Oosterwoolde. Tillefoon (05160)4533.

Lidm./Ab.: f 15,00 in 't jaor.

ISSN 0166-7351.

D'r mag gien wark uut dit blad overneumen wodden zonder schriftelik goedvienen van de maeker(s).

Inhoud van dit nommer:

Johan Veenstra <i>Even veurof</i>	98
Henk Bloemhoff <i>Et Stellingwarfs Woordeboek</i>	100
Van de redaktie	102
Lodewiek H. <i>Bezuuk an de schilder Ton Verheij uut Hooltpae</i>	103
Knillis <i>Wakker</i>	108
Klaas van der Weg <i>Daegelikse dinkies</i>	109
<i>Antien Bollevechteri'je op 'e Tjabbekaamp</i>	110
Jan van Overtjonger <i>Een meenske' zien meenske' leven</i>	111
Oene Bult <i>Ik bin een boer</i>	112
Bote Stellingwerf <i>De vrijwilliger</i>	113
Jan H. Lantinga <i>Van heuren en zeggen en zien - 1 -</i>	115
Dirk Kerst Koopmans <i>Oold ark - 4 -</i>	119
Harmen Houtman <i>Tien jaor vertrouwen</i>	120
Anne de Lang <i>An de Vaort</i>	121
Anne de Lang <i>Verdriet</i>	121
Oene Bult <i>Shit</i>	122
Fokke Middendorp <i>Oonze volk - 5 -</i>	123
Oene Bult <i>Literatuur</i>	126
Oene Bult <i>tied bestaot niet</i>	126
Tj. Dijk <i>Bi'j de Scheene omme</i>	127

Even veurof

Et is misschien vremd, mar ik hole niet van voetballen. Ik begriep d'r ok niks van. A'k eerlik bin dan wee'k eins alliend mar, dat as iene een balle in 't doel trapt, daj' dan een punt kriegen. En mit nog wat muute wee'k zo ongeveer wat een hoekschop en wat een strafschoep is. Mar kom mi'j niet an mit butenspel. Gien flauwe nosie, wat dat now percies inhoolt. En wat een linkshaaf en wat free-kick is? Gooi et mar in mien pette. Et interesseert me trouwens ok gien lor. Ik begreep ok nooit wat meensken an dat voetballen vunnen. Een roeg vermaek en aandere niks. Volk dat mit bierblikkies smit en treinen sloopt. Juichende menigten krie'k trouwens toch altied al een betien de huvers van. En dan die kaptaolen die zokke speulders kriegen!

Ik was dan ok hielemaole niet van doel en kiek naor de tillevisie doe dat Nederlaanse elftal lessend naor Duutslaand mos. Een heisa dat ze daor van maekten! De radio bralde al daegen van teveuren van olé en André Hazes galmde al lieke hadde mit. As hawwe de buit al binnen. De dag wodde prezen veurdat et aovend was. En et zol mi'j niks verbaozen as 't hielemaole niks wodde tegen al die grote lanen. De eerste drie wedstrieden he'k dan ok niet keken, now ja, niet keken... De tillevisie ston wel an en zo now en dan keek ik es mit een half oge. Now was 't mi'j aandere best as ze winnen zollen, heur. Daor niet van. Mar as ze alle wedstrieden verleuren hadden, was 't mi'j ok wel goed west. Wel zunde vanzels, mar et was me de praot niet weerd west.

En doe zatten ze inienend in de halve finale en mossen ze tegen de Duuters. En iederiene hadde 't d'r over. En wat is een meenske dan een vremd ding, want et gong inienend toch om meer as voetballen alliend. WIJ mossen tegen de Duuters. Ikke ok. En ik herinnerde me 1974, doe we 't krek verleuren hadden. En dat leuten ze je vanzels ok iederkeer weer op 'e tillevisie zien. En ik herinnerde me dat ze oons veer veur 1974 al es vuuf jaor laank mal te pakken had hadden. En zoks speult toch mit. Onwillekeurig. Et is toch weer et kleine laantien tegen et grote, kwaoie buurlaand. David tegen Goliath. En ik zag de Kaiser op 'e tillevisie. Die Beckenbauer. Een betien arogaant, pattie Duuters hebben daor nog al es last van, is 't niet zo? Ze mienden dat ze de hiele wereld al weer in de buse hadden. De Mannschaft zol 't wel weer even klaoren.

En... ze wunnen et niet! En ik hebbe mitleefd zoa'k nog nooit mitleefd hebbe. WIJ versleugen mit mekeer de vi'jaand. Een gevulte van grote genoegdoening. We weren wel twee klassen beter. As 't gien drie klassen weren! En de Kaiser, niks Kaiser, ontroond was die Kaiser. "Now hoe'k mien oolde fiets ok niet weeromme te hebben," zee een man op 'e radio. Och, aj' de oorlog wunnen hebben, dan bi'j' in staot en maek zoe'n groots gebaor. Want voetballen is oorlog, zee oonze Generaol.

En nao Duutslaand zollen we de Rus mores leren. Want de lieuw op voetbalschoenen, juist ja, die kan de hiele wereld an. Vroeger kwam die Peter de

Grote disse kaant al uut om te leren hoej' schippen maeken mossen. Now zowwe heur et voetballen ok es even bi'jbrenge! Now was de Rus de vi'jaand. En die mos klop hebben, krek as de Duutsers klop had hadden. Dat volk mit al die reketten en die griezelige KGB. Ja, now is 't vanzels wel zo dat die Gorbatsjov en dat hemmele wiefien van him vandaege-de-dag blikber wat om liek willen, mar ie moe'n allemaole nog mar ofwaachten hoe zoks beteert.

De Rus as vi'jaand dus en wi'j weer een hiele zaoterdagmiddag veur de tillevisie. De winkels dichte, de straoten leeg, zels de seksboerderi'je in Berkoop was sleuten, he'k heurd. Gien klandisie. Alle manluden kregen heur gerak veur et scharm. En alles was oranje in München. Spandoeken van oranje, vlaggen van oranje, preensen van Oranje. En we kwammen veur ok nog. Oonze Ruud, die kanjer van een Ruud maekte me dan toch een kopballe! Kaansloos was die keeper! En die Russische trainer, hej'm die ok zien? Mit de menuut begon hi'j gremietiger toe te kieken. Krek as die Breznjef indertied. En 't leek me toch al niet ien van de fleurigsten toe. En doe oonze Marco d'r nog iene in pingelde, doe kwam die kerel van de baank of en hi'j begon tegen zien eigen speulders te raozen. Dat et zo de verkeerde kaant op gong en dat de beerlag d'r meer op mos. Now bin 'k zels toch aenlik wel een vri'j rustig type en ik hole dus hielemaole niet van voetballen, mar now wodde ik ok roeg in de kop. "Gao dan zels et veld op aj't beter kunnen," reup ik naor de raozende trainer op et tillevisiescharm. "Jim kun 't lekker niet van oons winnen, hen? Gloeperd!" En mien moeder, aandere ok zo rustig en bedeed, zee gniezende: "Et was niet mal as ze d'r nog iene in knalden. Dan was 't drie-nul. Dan weten ze temeensen dat wi'j hier ok wat kunnen!" Doe schonk ze nog een koppien thee in en deur 't dolle henne nammen we die middag veur de twiede keer een kokeskraanze.

De voetbalders knalden d'r gieniene meer in. Et bleef twie-nul. We weren kampioen! En et feest begon. In München, Eindhoven en Amsterdam. En Oranje kwam bi'j Oranje op Huus ten Bosch. Super! We konnen d'r niet genoeg van kriegen. Et was lekker, et was gewoon hatstikke lekker.

En now? Now is et staorigan weer votebt. D'r rieden gien auto's mit oranje linties an de antenne meer deur Ni'jhooltpae. We mierken weer over et weer, de studiefinanciering en et ni'je paspoort. We doen weer gewoon dus. En ik bin weer lieke rustig as veur de tied, ik hole niet van voetballen, ik hebbe d'r niet iens verstaand van en bin zuver wat schoftig veur juichende menigten. Want bi'j de woorden juichende menigten daenk ik altied wat huverig an hoej' een volk bespeulen kunnen en ik zie uniforms veur me, een man mit een snorregien en duzenden aarms die de hoogte in gaon.

Mar lekker was 't! Olé!

Et Stellingwarfs Woordeboek

Et verbaost je alle keren weer, hoevule mooi materiaal d'r binnenkomt deur et wark van oonze infermaanten. Soms hebben die zels iens niet et idee dat ze zovule biezuunders invuld hebben, want veul woorden en utdrokkings bin veur heur nog altied hiel gewoon. Dat zokke woorden veur diezelde ooldere generaosie meerstal ok inderdaod nog hiel gewoon hieten meugen, dot wel blieken uut et feit dat ze zo goed as deur alle dörpen opgeven wodden. Toch bin ze bi'j de jongere generaosies vaeke onbekend. Eerder he'k al es zokke gevallegies zien laoten, en ok now wo'k dat doen. En daor moe'k et dan disse keer uut tiedgebrek even bi'j laoten. Een volgende keer wi'k dat geern perberen goed te maeken.

verschienen

Woorden as *verschienen*, warkwoorden doel ik op, bin vaeke aorig om naor te kieken deur de klinkers die d'r in ofwisselen, zoas dus in geval van *verschienen* - *verscheen* - *verschenen*. Daor wo'k et dan disse keer niet over hebben, mar wel over een biezuondere betekenis van et warkwoord *verschienen*. Een betekenis die deur jongeren donkt me niet meer bruukt wodt. Et gaot om 'verkleuren, verschieten'. Et blijkt dat die betekenis van *verschienen* in oonze groepen algemien veurkomt. Aj' veur de vergelieking mit et Nederlaans even in de grote Van Dale kieken (8e drok), dan blijkt daor bi'j *verschijnen* ok de betekenis verkleuren, verschieten in veur te kommen, mar die wodt wel 'veroolderd, gewestelik' nuumd. In *Van Dale Groot Woordenboek Hedendaags Nederlands* vien ie die betekenis dan ok niet meer.

Een peer aorige veurbeeldzinnegies uut oons materiaal bin:

'Alles verschient deur de zonne' (Wol)

'Hi'j had zien oolde pakkien an, et was hielemaole verschenen' (Ld)

'Die jurk van Margje verschient aorig!' (Olae-Nlae)

Op etzelde woordeboekkaartien drokt Bu nóg een wat biezuondere betekenis uut mit *verschenen zaoterdag* = verleden zaoterdag. Hier tekent de grote Van Dale 'gewestelik' bi'j an, en de 'hedendaagse' weer niks: die hoolt gewestelike woorden buten de deure.

pisdoek

Naor woorden veur *luier* wodde vraogd op kaartien 9692. Et woord *pisdoek* hiervuur wodde opgeven deur Bdie, Bu, Db, Dfo, Nbk en Spa. *Schietdoek* gavven ze op in El, Dho, Ow en Sz; Ld en Np nuumden *schietdoek*, krek as Bu, Diz, Nw, Obk, Olae-Nlae, Op, Ow, Sz; Olae-Nlae gef't bi'j dit woord an: 'mit inhoold,

aanders: *pakkedoek!*' Dat laeste woord wodde ok opgeven deur Db, Nbk en Stegg. De infermaanten uut Stegg nuumden liekewel *doek* veur 'luier', mar, gavven ze an, 'de pakkedoek kwam d'r omme henne!'. Dit onderscheid tussen (*pis*)*doek* en *pakkedoek* is me ok uut Ow bekend. Et woord *doek* veur 'luier' wodde ok opgeven deur Dhau en Op. *Strontdoek* wodde ok wel zegd (Nw), Bu gef *pisdoek*, mar as kiender last hebben van de dunne zej' ok in dat dörp al gauw:

'Et bin allemaole *strontdoeken!*'

Hier zien we dus weer een aorige verscheidenhied an benaemings. En dan he'k et iens nog niet over *luier* zels had, daj' al riegelmaotig in et Stellingwarfs van jongeren heuren kunnen, al het die een geduchte en dure konkurrent in de pamper...

vaktael van de iemker en van de strovlechter

Et vaasteleggen van vaktaelen dot Sietske Bloemhoff veur oons, zoas jim weten. Aorig is, om d'r ok van dit plak of even op te wiezen dat d'r in juni een boekien uutkommen is, daor ze de deur heur optekende vaktael van de iemker en van de körvelechter in beschrift. Et gaot hier om *Et hunnigt goed. Negentig jaor Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf e.o.* Aanders as daj' misschien uut de titel van et boek opmaeken, is ok 'west' mitneumen in de vaktael, en wel deur de mitwarking van de heren Jan Boonemmer en Zaander van der Meer van Hooltpae. Peter de Vries beschrift in etzelde boek de geschiedenis van de jaorige verieninge, Koene S. Gerritsen gef verhaelen over iemkers, van Wube Lamers van de Kuunderwal bin twee 'bi'jeverhaelen' opneumen, en dan komt een vertellende beschrijving van de vaktael van de bi'jker en körvelechter. Disse uutgifte van de Stellingwarver Schrieversronte (in saemenwarking mit de Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf) gelt f 16,90.

Et invullen van de kaorties

Iene van de woordeboekgroepen vreug me naor et volgende. De meensken van die groep zaggen soms heur dörp niet nuumd as d'r in disse rebriek in *De Ovend* materiaal zien laoten wodde, en ze vreugen heur of waor dat an liggen kon. Misschien an heur? Veur de aandere groepen is et antwoord op die vraoge misschien toch ok nog wel even van belang. Ik bin vaeke wat willekeurig in et opnemen van de veurbeeldzinnegies, mar ik kiek d'r wel naor as ze een betien spreken, verdudelikend binnen en zo. Dan neem ik ze gauwer op. Butendat perbeer ik ok de spreading over et hiele gebied wat in de gaten te holen. As ik de dörpen nuum daor een woord of uitdrokking veurkomt, dan betekent dat dat ik bi'jmekeer zet hebbe welke dörpen dat waor 't omme gaot, opgeven hebben. Mar soms kenden de infermaanten een bepaold woord of een bepaolde zaeke niet, of wussen ze d'r gewoon gien naeme veur. Dat is soms een kwestie van leeftied, of misschien kwam et woord in dat dörp gewoon niet veur. Et hoeft dus niet an et invullen te liggen zoas de vraogestellers even dochten: wie et niet kent uut et Stellingwarfs van zien plak,

die kan ok niks opgeven, of, en dat gebeurt vaeke, die gef t een aander, eigen woord of u udtrokkung mit dezelde betekenis as hi'j die wet. Mar alternatieven bin ok niet altied veur hanen. Wie gewoon opgef z oas hi'j of zi'j et kent uut et Stellingwarfs van zien plak dot et goed. Niet weten of gien alternatief uut et Stellingwarfs van jow plak opgeven kunnen, is ok goed!

Van de redaktie

Op vrijdag 17 juni verscheen d'r weer een Stellingwarfs boek. In saemenwarking mit de Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf e.o. gaf de Stellingwarver Schrieversronte et boek *Et hunnigt goed...* uut. Et boek wodde schreven deur Sietske A. Bloemhoff, Koene S. Gerritsen en Peter de Vries. Et boek behaandelt de geschiedenis van de 90-jaorige iemkersverieninge, d'r staon verhaelen over oolde iemkers in, een peer ieme-verhaelen van Wube Lamers van de Kuunderwal en et vaktaele-onderzuuk van de iemkeri'je. Et boek telt 168 bladzieden, d'r bin een protte foto's en tekenings in opneumen, et kost f 16,90.

D'r staon twie ni'je boeken op staepel bi'j de Schrieversronte. Op 24 september komt d'r een ni'je dichtbundel van Johan Veenstra uut. Dat ni'je boek gaot *De toren van De Lichtmis* hieten. Et telt 80 bladzieden en et verschient in een had omslag. De pries wodt f 12,50.

Onderwegens is ok *Pionnen op een schaekbod*, een ni'j boek van Peggy Klinkhaemer. Nao *Sprokkels en Spraankels* wodt dit heur twiede boek in et Stellingwarfs.

De jaorlikse sutelaktie wodt hullen op 1, 5 en 8 oktober. Wie mitsutelen wil kan him of heur anmelden bi'j de Schrieversronte.

Sund 20 augustus kuj' now riegelmaotig Stellingwarfs op 'e radio heuren. Sund die daotum is Radio West-Stellingwarf Centraol officieel in de locht via FM 105. Elke zaoterdagmorgen prissentert Karst Berkenbosch van 9 tot 10 ure veur disse omroep et Stellingwarfstaelige pergramme *In Stelling*. Luustren dus!

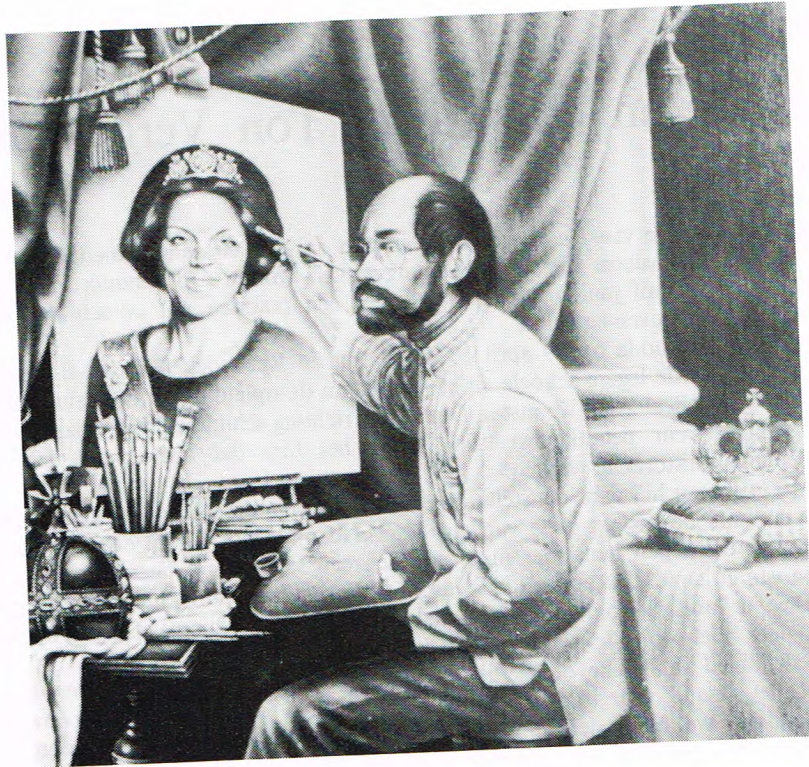
Bezoek an de schilder Ton Verheij uut Hooltpae

Et leek de redaktie van *De Ovend* aorig en geef zo now en dan ommedaenken an een bekende keunstener die in de Stellingwarven woont. Op verzuuk van heur kaante gong ik half juni naor Hooltpae veur een praotien mit de schilder Ton Verheij over zien leven en wark.

Ton Verheij wodde op 19 april 1938 geboren in Reeuwiek in Zuud-Hollaand. Hi'j volgde nao de legere schoele en et Atheneum de opleiding an de Keuninklike Akedemie veur Beeldende Keunst in Den Haag, richting schilderen. Hi'j kreeg veural belangstelling veur petretkeunst; sund 1981 het him dat ontwikkeld naor et schilderen van historische warken.

In 1974 kwam hi'j naor de Stellingwarven. Et was in die tied onder keunsteners mode en zuuk de rust en stilte van et plattelaand op. Daor kwam nog bi'j dat et kopen van een eigen huus hier in et noorden een stok veurdieliger was as in et westen van et laand. Dat zodoende kwam Ton Verheij hier in de Stellingwarven, in Hooltpae, te lane. Et voldot him hier hiel best, dat hi'j wil hier niet meer weg en hoopt hier hiel oold te wodden. Et bin veural de stilte, de ruimte en de gemoedelikhied van de bevolking die him hier antrekken, naost de haost mystieke sfeer en et gevuul veur tradisies van dit oolde laand mit zien niet zo praoterig uutvalen, mar wel biezunder betrouwbere bewoners. Et komt hielendal overien mit zien eigen belangstelling veur sagen en legenden, et mysterieuze en heroïsche in de ontwikkeling van de meens van vroeger naor now, de stried om et bestaon van de gewone man deur de tiden henne.

In zien jeugd al, as joongien op 'e legere schoele in Zutermeer, hadden de geschiedenisplaeten van Joh. Isings (1884-1977) grote invloed op zien verbelinge en hi'j kon d'r vaeke hiele aenden bi'j vot dromen en hiele verhaelen bi'j verzinnen. Hi'j hadde een kammeraotien dat kathieliek was en mit him gong hi'j wel es naor een roomse karke. De riegel van 14 staosies over et lieden van Christus (de Kruusweg) maekte altied een biezondere indrok op him, krek een groot beeldverhael. De stille, gedregen sfeer, de branende keersies, et rooie lochien van de Godslaampe en de beelden van ingels en heiligen gavven him dat gevuul veur et mysterieuze en traditionele dat hi'j laeter in zien schilderings ok perbeerde uut te beelden. Ok et graeg maeken willen van riegels ofbeeldings uut de geschiedenis, as een soorte van beeldverhael, daor as hi'j now mit doende is, zol best ontstaon wezen kunnen uut de grote indrok die de riegel Kruuswegstaosies in de kathelieke karke vroeger op him maekt het. Zels is hi'j niet geleuvig, mar ás hi'j wat kiezen zol, dan zol hi'j rooms-kathieliek wezen willen vanwegen et gevuul veur tradisie en mystiek dat him in dat geleuf zo biezunder trekt. Medernisering in de karke van Rome, zoas vandaege-de-

Zelspetret as hofschilder

dag veural hier in oons laand zo ieverig en foel naostreefd wodt, zicht hi'j dan ok hielendal niet zitten. Neffens him veraarmt daor et R.K. geleuf deur en raekt et d'r op 'e duur hielendal uut bi'j de meensken. In huus het hi'j een Godslaampe hangen en d'r staon oolde keerzestaanders en beelden van heiligen, Christus en Maria; hi'j is d'r biezunder wies mit. Maria is veur him de vrouwelike vorm van God, de "Grote Moeder" of "Grote Godin" van de primitieve volken uut de prehistorie, de godinne Hera bi'j de Grieken en Vesta bi'j de Romeinen.

Veur mederne keunst het hi'j dan ok weinig of gien belangstelling. Hi'j vint et meest anstelder'i'je, onzin, niet echt van binnen uut kommende, een soorte van surregaot deur een tekot an inspiraasie en techniek, perbeersels die veuruut lopen op et aende van de keunst. Et magisch realisme/surrealisme van Carel Willink (1900-1983) kan hi'j nog wel wardering veur opbrengen; hi'j het vroeger een tietien bi'j disse Amsterdamse schilder in de leer west. Mar zien grote veurbeelden bin de schilders van historische schoeleplaeten Johan Isings, Cornelis Jetses en H.A. van Trigt, heit en zeune Van der Velde (schilders van grote zeeslaegen uut de nederlaanse geschiedenis, resp. 1611-1693 en 1633-1707) en de grote klassicistischromantische schilder van Fraanse geschiedenis, Jacques Louis David (1748-1825). Bi'j heur bewondert hi'j veural de historische en heroïsche verbelinge van feiten uut de geschiedenis van laand en volk. Zoks doe'j' niet zomar even uut de losse haand, daor komt nog hiel wat veur kieken. Ie moe'n bgl. op 'e hoogte wezen van klederdracht, wapens, huzebouw, gebruiken, gewoonten en omstaandigheden uut de tied daor as et onderwarp of de gebeurtenis die aj' uutbeelden willen, him in ofspeult. Verheij het dan ok een hiele kaaste mit vaeke zeldzeme, ok butenlaanse, naoslagwarken daor as hi'j al disse zaeken in opzuken kan. Hi'j vint schilderen ok meer een ambacht as een keunst. Hi'j warkt op vaaste tieden en plant van teveuren de tied in die hi'j veur een schilder'i'j of een pat d'r van neudig daenkt te hebben. Eerst wodt de onderschildering anbrocht in verschillende tinten gries. Daor overhenne komt de twiede laoge in de kleuren die hi'j in et heufd het. Dan eventueel nog een dadde laoge om onderdielen op te haelen of te verbeteren. Mit een hiel fien penseeltien (een nr. 1 of 0) wo'n dan de biezunderheden en details (een oge, een knopien, een gaspe, versierings op kleren, wapens, gebouwen e.d.) anbrocht. Dan moet et schilder'i'j een poze dreugen en wodt et vernist. Verheij hoolt van sprekende kleuren en een betien een mysterieuze sfeer, zoas et onovertreffere clair-obscur in de beste schilderings van Rembraandt dat deur gieniene nao te doen is.

Verheij schildert niet veur de keunstkenners en snobs, mar veur de gewone man, veur wie hi'j de geschiedenis anschouwelijk en begriepelik maeken wil. Stellingwarvers bin nogal nochteren en konkreet insteld, ze willen graeg zien kunnen wat as et veurstelt en holen niet van muuilik = abstrakt wark. En dat gelt veur de meerste meensken die belangstelling veur schilderkeunst kriegen. De zin en betekenis van de schilderkeunst is, neffens Verheij, de meugelikhied om gebeurtenissen of bedochte sitewaasies zo echt meugelik weer te geven. De schilder moet de veurstelling dan zo weten te verhevigen, te dramatiseren dat et gevuul van de meensken d'r deur anspreuken wodt.

Wolvege in de bezettingstied 40-45

De bevrijding van Wolvege, 13 april 1945

A'k him in dit verbaand vraoge as dat ok gelt veur et staosiepetret van keuninginne Beatrix dat hi'j in 1980 schilderd het en dat een betien smeels wel es "de Tomate-keuninginne" nuumd is, moet hi'j even lachen; hi'j is al vule vaeker over disse kwessie ondervraogd. "Et was serieus as een staosie-petret bedoeld. Et opvalende an Beatrix is dat ze een nogal rond heufd het en bolle wangen mit een gezonde kleur, echt een toonbeeld van Hollaans welveren. Deur dit aspekt te verhevigen, - of "overdrieven", zoas ok wel zegd wodt,- ontston de zonuimde "Tomate-keuninginne". Et het me wel wat last mit de gemiente West-Stellingwarf bezorgd, omdat ze et schilderi'j eerst niet anveerden wollen. Mar uiteindelik het disse hiele kwessie mi'j een protte reklame en bekendhied opleverd. En et schilderi'j is via de gemiente bi'j et Riek terechte kommen en is now dus rieksbezit."

Et keunstbeleid van de gemiente West-Stellingwarf hadde hi'j in et begin gien al te hoge pette van op, mar de laeste jaoren is dat een stok beter wodden. Wat dat angaot hebben ze misschien een veurbeeld neumen an Oost-Stellingwarf, daor as et klimaot veur keunst en keunsteners altied wat geunstiger was. Een protte kontakten mit Stellingwarver keunsteners het hi'j niet. Wel kent hi'j Guus Hellegers goed, de ontwarper van o.e. de Bergveldpries-penning, en het hi'j een protte wardering veur et wark van Dirk Kerst Koopmans, die now in Balk woont. Over et algemien vuult hi'j himzels meer een ambachtsman as een keunstener, en het hi'j et vusen te drok mit et uutoefenen van zien vak.

Op et ogenblik is hi'j doende mit een riegel van 24 schilderi'jen over de belangriekste feiten uut de nederlaanse geschiedenis. Hi'j is daor op eigen initiatief an begonnen en zuukt now naor sponsers veur dit perjekt. Over ien schildering dot hi'j gemiddeld twie maonden, dus et wodt een perjekt daor as hi'j vier jaor veur neudig daenkt te hebben. D'r bin now van disse riegel drie schilderi'jen klaor, die bi'j him in et atelier an de Heufdweg hangen. Tussendeur krigt hi'j nog opdrachten veur veurall petretten, niet alliend uut de Stellingwarven, mar ok uut et westen van et laand. Hi'j het et dan ok zo drok as een klein baosien, mar dat ligt him goed!

Belangrieke opdrachten van Ton Verheij an now toe: 61978: Vier petretten van ereburgers, i.o.v. de gemiente West-Stellingwarf; hangen in et gemientehuus in Wolvege.

1980: Staosie-petret van keuninginne Beatrix, i.o.v. de gemiente West-Stellingwarf; is now in bezit van et Riek.

1981-1983: Riegel van 12 schilderi'jen over de geschiedenis van de Stellingwarven, i.o.v. de gemiente West-Stellingwarf; bin te bezichtigen in et gemientehuus in Wolvege.

1984-1986: In opdracht van de Rieksdienst Kestelebeheer: Riegel van drie schilderi'jen veur Slot Loevesteyn. Riegel van 12 schilderi'jen veur Kestee Radboud in Medemblik over gebeurtenissen uut et leven van de legendarische Friese keuning Radboud.

Ton Verheij het ienmaans- en groepstentoonstellings had in verscheiden plakken in oons laand.

Knillis

wakker

weer zoe'n slaopeloze naacht
ik lope weer te iesberen
ik zitte weer te daenken
ik ligge weer tieden wakker

ik moete d'r morgenvroeg
weer vroeg uut

de wekker zet
vroeg op bedde gaon
te bange om te kot te slaopen

mar now ok
te bange om in de slaop te valen
te bange om me te verslaopen

nuver aenliks
vandemorgen moch ik uutslaopen
dat gisteraovend sleup ik zomar

en now
te bange om in de slaop te valen
te bange om zzz...

verslaopen

Daegelikse dinkies

Dit stokkien stamt uut de tied dat de Langelilster botterfebriek nog warkte. Anne woonde doe op 'e zonuunde febrieksbuurt en warkte in de kezemaekeri'je. Aj' him praoten heurden over de febriek, dan kreej' altied de indrok, dat hi'j de beste arbeider van de botterfebriek was. Of dat ok zo was is punt tweeje. Veural as 't bi'j de zoemerdag mooi weer was, dan was hi'j hielemaole niet zo gek op 'e febriek. Hi'j dochte op een keer bi'j himzels: et is now een mooie riete, ik vraog veur morgen de hiele dag vri'j. Hi'j naor de direkteur. "Meneer de direkteur," zee Anne, "ik zol morgen graeg vri'j hebben willen, want mien schoonmoeder is wegraekt en ze wodt morgen begreuveu." "Zo," zee de direkteur, "kondoleerd mit et verlies. En ie hebben morgen vri'j, want dat kan niet best aandere, now?" Jonge, jonge, wat kreeg Anne een lekker gevualte over him!

De aandere morgens lekker uutslaopen en om een ure of elf hadde hi'j de klenen an, zette de grote, zwatte hoed op, stapte op 'e fiets en trapte de vri'jhied integen. Doe hi'j achter Ooldelaemer was, stopte hi'j de grote, zwatte hoed in de fietstasse en hi'j vuulde him meneer. Hi'j brochte de hiele dag op angenaeme maniere deur, hi'j fietste naor et Oranjewoold, gong bi'j een kefé in et schaad zitten, dronk een peer borrelties en docht bi'j himzels: wat kan et leven toch mooi wezen!

Een jaor laeter was d'r een aandere direkteur kommen en d'r kwam ok weer een zoemer mit mooi weer. Anne docht bi'j himzels: d'r is now een ni'je direkteur, ik vraoge weer een dag vri'j. Zo docht, zo daon. "Meneer de direkteur," zee Anne, "mien schoonmoeder is wegraekt en ze wodt morgen begreuveu. Ik zol morgen graeg vri'j hebben willen." "Kondoleerd mit et verlies," zee de direkteur, "ie hebben morgen vri'j. Hoe oold is jow schoonmoeder wodden?" "Ze is tachtig jaor wodden," zee Anne. "Zo," zee de direkteur, "dat is een hiele leeftied. Niet een hiel treurig geval dus." Ja, daor was Anne et wel mit iens.

De aandere daegs gong Anne weer mit de zwatte hoed op vot. Onderwegens kwam de hoed in de tasse en d'r kon weer een mooie dag veur Anne beginnen. Op die maniere het Anne zien schoonmoeder twee keer begreuveu en 't goeie meenske was de hiel tied springlevend en ze is nog zo gezond as een vis!

Bollevechteri'je op 'e Tjabbekaamp

Om es een bollevechteri'je mit te maeken, daor hoej' altied niet veur in Spanje te wezen en 't hoeft ok nog niet iens intree te kosten.

Pieter zien jonge bolle was uut et hokke breuken en daanste mit de gekste sprongen op 't hiem omme. Dat ontdekte zien baos. Die zol him mar gauw even pakken en weer in 't hokke doen, mar de bolle pruufde de veurjaorslocht en de ruimte en hadde daor hielemaole gien zin an. Dat doe Pieter op him ofkwam, ok nog wel zonder rooie lappe, gaf de bolle him een beste raom, dat Pieter gong tegen de grond. Dat zag zien vrouw en die doe de bureen gauw bellen om hulpe.

Even laeter weren Thoon en Andries in de arena om buurman Pieter bi'j te staon. Mar ze weren beslist niet welkom bi'j de bolle en die leut him niet naor 't hokke drieven. Et duurde mar even of hi'j keerde him tegen Andries en eer die zien stok bruken kon veur ofweer, hadde hi'j ok al een beste raom te pakken. Doe wodde Pieter zien vrouw benauwd en ze wol de pelisie bellen om de bolle mar ofmaeken te laoten, mar zoveer is 't niet kommen. Inienend kwam de mannen in 't zin om de bolle mit brokkies naor 't hokke te lokken. En dat lokte! Pieter en Andries hebben al mit al een dag of wat last van al die pienlike plakkies had, waor as de bolle heur raekt hadde, mar et hadde slimmer kund. Et bin en blieven bollen!

Zo he'k et zels vroeger een keer had, da'k ok last kreeg mit een bolle. Nao de hujjinge kwam et melkvee in de ni'jweide. Dat was een hiel aende van huus, want ruilverkaveling was d'r doe nog niet. Heit en de jongen hadden daor heur warkzigheden op een dag en ik zol de thee mitnemen as ik kwam te melken. De kotste weg d'r henne was mit de fiets over de kenaoldiek en dan veerder lopende deur et laand naor 't manvolk toe. Ik mos ok deur 't pinkelaand, mar doe ik daor deur leup, heurde ik iniens de bolle die bi'j de pinken leup. Hi'j kwam op mi'j of mit de kop naor beneden en de stat in de locht. En mar brullen! Van neture bin 'k vot niet bange veur biesten, mar dit vertrouwde ik toch niet. Ikke ok in een draffien, krek as de bolle, mar ik kwam veur een sloot mit waeter te staon. Hoe mos dit? Now, d'r was vanzels niet vule tied om nao te daenken. Ik zaaide eerst de ketel mit thee over de sloot, de tasse mit koemegies en brood d'r aachter an. Doe mo'k zels nog over de sloot. Ik mos een beste sprong maeken, mar ik was nog jong, dus dat lokte ok. Ik was mar krek op 'e tied over de sloot en mien belaoger ston an de aandere kaant te brullen, mar et stiekeldraad keerde him gelokkig. Doe ik bi'j de mannen kwam, zat d'r niet vule thee meer in de ketel. Hielemaole leeg was hi'j niet raekt, want hi'j was mit de tute in de zaachte venegrond terechte kommen. De koemegies weren an diggels, dat et volkien mos omstebeurten uut et ketellittien drinken.

Nao dit aeventuur bin 'k niet weer deur et pinkelaand gaon. Ik hadde de schrik in de bienen!

Jan van Overtjonger

Een meenske' zin een meenske' leven

Et plak van et misdrief,
et plak van de raamp,
gister nog onbekend,
vandaag' oons grote ni'js;
we trekken d'r henne
mit hong'rige ogen,
bumper an bumper,
want we leven oe zo mit
en kimmeneren oe zo graeg
over aandermaans ellende,
en morgen en overmorgen
is oons ienigste praot:
"We hebben d'r west!"

Oene Bult

ik
bin
een boer
in et diepste
van mien gedichten;
ik ploege
et alfebet omme,
zet woorden
as eerpels
op een riegel,
maek zinnen
die kloppen
as een zwere
aachter de boezeroen;
huj een kot verhael
in oppers
en trek
an de wezeboom
om gedaachten
bij mekeer
te holen
in gedichten;

ik wiede
in veurvoegsels
en spitte
in punten
en komma's;
ik schone
mien tael op
as een sloot,
zodat de woorden
vrij heur gaank
gaon kunnen,
en melke mi'j
zels uut
tot de laeste "drop",
die et meerste
botter gef
in de top;
ik bin
een boer
in et diepste
van mien
gedichten.

De vri'jwilliger

Al een peer maonden was hi'j niet in et dienstecentrum west. De griep hadde him te pakken had en aj' dan halverwege de tachtig binnen, kost et meer muuite om d'r weer bovenop te kommen. Hi'j hadde et centrum wel mist al die tied. Et kaorten, et sjoelen, mar ok zien wark as vri'jwilliger bi'j de dagopvang. Dat dee hi'j now krap een jaor op 'e woensdagmorgen. Hi'j zorgde d'r dan veur, dat d'r twie man an 't biljatten kwammen: Berend en Auke. Tussen et eerste en et twiede koppien koffie regelde hi'j dat in de biljatzael bi'j de kassier en nao de koffie konnen ze dan mitien an de slag. Hi'j speulde zels mit Berend en een lid van de biljatclub speulde mit Auke. Hi'j was niet zoe'n beste biljatter en dat kwam goed uut, want Berend maekte d'r ok niet vule van. Deur een beroerte was hi'j veur een pat de macht over zien linkeraarm kwiet raekt en daordeur kon hi'j minder mit de keu overweg as vroeger. As hi'j in dat halfuurtien vuuftien karambols maekte, was 't al mooi! Hi'j was zels goed veur zoe'n dattig, mar hi'j maekte wat minder, omdat et aandere veur Berend zo sneu was. Auke biljatte een stok beter, mar die hadde ok niet zoe'n mal mankement as Berend. Auke was wat in de put raekt nao et wegraeken van zien vrouw en kwam naor de dagopvang om daor weer van bovenop te kommen. Beide manluden vunnen dat halfuurtien biljatten machtig mooi en hi'j was bliede dat hi'j dat vandaege weer veur heur regelen kon. Veur de duur van zien ziekte hadde Johan, de leider van et centrum, dat veur him daon. Dat hadde hi'j indertied mit Johan ofspreuken.

Doe hi'j et zaeltien van de dagopvang in kwam was et hiele gezelschop al compleet. Acht bezukers - vier manluden en 4 vrouwluden - en vier vrouwelike vri'jwilligers. Hi'j was wat an de laete kaante. "Ha, die De Boer!" Ze weren bliede, dat hi'j weeromme was, vernam hi'j wel en dat dee him toch goed. Alliend Auke vun hi'j een betien stille en dat bevremde him, want die begon de laeste tied juist wat op te fleuren. "Hoe is 't mannen?" zee hi'j, doe ze 't eerste bakkien koffie op hadden, moe'we ok weer es los?" en hi'j maekte de beweging van et stoten mit een keu. Dat wollen ze beidend wel weer, Auke en Berend, en hi'j hadde eins ok niet aandere verwaacht.

"Ie hadden een goeie vervanger, De Boer," zee de kassier, doe hi'j mit him ofrekend hadde. "Och ja, dat is Johan wel toevertrouwd," zee hi'j. "Johan," zee de kassier, "mar 't was Johan niet, 't was Auke. Die wol et wel regelen, zo lange as ie ziek weren, hadde hi'j tegen Johan zegd. En ik moet zeggen, hi'j het et prima daon. Hi'j speulde mit Berend krek zoas jow altied deden. Hi'j leut et verschil niet te groot wodden."

Doe hi'j dat allemaol zo heurde, gongen him de ogen inienend eupen. Daoromme was Auke zo stille. Die vun et niet aorig dat hi'j et biljatten niet meer regelen kon. Die vuulde him, doe hi'j d'r niet was, vri'jwilliger in plak van bezuker. Daor hadde

hi'j aorigheid an kregen, krek as hi'jzels. Dat gaf him voldoening. En dat moet Auke ok mar holen, dochte hi'j bi'j himzels, doe hi'j weer naor de dagopvang terogge gong veur et twiede koppien koffie.

Hi'j praotte tegen Berend en Auke mit gien woord over wat hi'j heurd hadde, mar doe de bezukers weer naor huus weren, leup hi'j et kantoor van de leider nog even in. Johan zat alliend achter zien buro. "Heur es, Johan," zee hi'j, "dat vri'jwilligerswark wodt me toch wel wat te zwaor. Ik hebbe een flinke knoei had mit die griep en bin nog lange niet de oolde. Gauw mu en zo. Ik wol d'r aenlik mar mit kappen." "As 't niet gaot moej't beslist niet langer doen, De Boer," zee Johan. "Daor hebben ze allemaole begrip veur."

En zo bleef Auke de mentor van Berend op 'e woensdagmorgen. En doe Berend een jaor laeter sturf, kapte Auke ok mit de dagopvang en wodde lid van de ni'je biljatclub in zien woonwiek.

Van heuren zeggen en zien -1-

Et ligt in de bedoeling om in een stok of zes achterienvolgende Ovends een artikel te plaetsen van de heer Jan H. Lantinga uut Kloetinge in Zeelaand, mar van vroeger ofkomstig uut Blesdieke. Et bin artikels over volkskundige gebruiken, zoas die eertieds in Blesdieke veurkwammen en daor Lantinga thuus over vertellen heurd het. In disse Ovend et eerste stok. (red.)

bureplicht

Bureplicht was vroeger een ding dat vanzels sprak; et heurde zo. Et was mekaander helpen as et neudig was. Dat gong neffens een ongeschreven wet. Iederiene kende de regels. De kennis d'r van wodde deurgeven deur et mitdoen. Aenlik was et gien plicht mar doen. Iederiene wus daj' mekaander neudig hadden. Dat was bij' bliedschop en leed. In 1960 he'k mien vader vraogd hoe as dat vroeger percies toegong. Die hadde et zels in et begin van disse ieuw nog volledig kend. Van wat hi'j me vertelde, he'k antekenings maekt en zodoende kan 'k aorig weergeven hoe as et veur 1914 in Blesdieke gangber was. In aandere dörpen weren hier en daor kleine verschillen. Et mitleven en hulpe geven gebeurde veurnaemelik bij' geboorte, trouwen, ziekte en dood.

geboorte

Veur de hulpe bij' de geboorte wodde zels zorgd. As et kiend geboren was, kwam de naostwonende buurvrouw. Die hul et wel zoe'n betien in de gaten as et zoveer was. Die buurvrouw bleef die dag bij' de kraomvrouw. De buurvrouw van de aandere kaante kwam dezelde dag nog even kieken. Op 'e zelde dag wodde van de geboorte mondeling bericht daon an de buren. Dat gebeurde bij' twaelf buren, naemelik zesse an weerskaanten van et geboortehuus. De kraomvrouw mos negen daegen op bedde blieden. Dat was ok een vaaste regel. In disse negen daegen kwammen de twaelf buurvrouwen, an wie bericht daon was, op bezuuk. Dat gong zoe'n betien bij' beurten. Ze nammen dan ok wat mit. Dat was sop, een krentebolle of ries mit rezienen. As de kraomvrouw weer in de bienen was, kwammen diezelde buurvrouwen nog een keer op bezuuk. Dan nammen ze een jurkien of zokzowat veur et kiend mit.

trouwen

Et was regel dat de meensken op donderdag of vrijdag naor et gemientehuus gongen veur de ondertrouw. De oolde naeme hiervuur was, dat ze onder de geboden gongen

of dat ze de geboden angavven. Ik daenke dat disse benaeming weeromme gaot naor de tied van veur 1795, doe d'r nog gien wet was van et burgerlike huwelik. Veur dat jaor beston allien et karkelik huwelik.

Trouwd wodde d'r op 'e zaoterdag. Dat was dan op 'e zaoterdag, twie weken nao de eerste zaoterdag van et in ondertrouw gaon. D'r wodde altied zegd daj' veertien daegen in ondertrouw stonnen. Feitelik was et ien of twie daegen meer. Vroeger was d'r et begrip dat et in ondertrouw gaon gul as et angaon van een verbientenis. De brulloft wodde dan ok hullen veur de dag van et trouwen. De eerste zundag nao de ondertrouw gongen de oolden van de jonge de hiele dag te gaaste bi'j de oolden van et maegien. De volgende zundag was et krek andersomme. Op 'e aovend van die dag was de brulloft. Behalven de familie weren d'r de buren van weerskaanten. Krek as bi'j een geboorte weren dat twaelf buren. Pattie gongen wieder mit uutneudigen, dan was et een grote brulloft. Een peer daegen laeter, op een aovend in de weke, was d'r nog een brulloft. Die was dan allienig veur et jongvolk. Et uutneudigen veur elk van de beide brulloften gebeurde mondeling. Dit gebeurde deur een zuster van de bruid en de bruid zels. Op 'e brulloften was meerstal iene mit een moenike. Soms wodde d'r ok daanst. Et jonge peer hadde vier feesten. Twie keer bi'j de oolden van weerskaanten, dan veur de getrouwden, en een keer veur et jongvolk. Een jaor of wat veur 1914 kwam et uutneudigen deur et sturen van kaorten op gang. Dat wodde in kotte tied algemien.

Zo omtrent 1910 zol een buurmaegien van mien opa en beppe in Blesdieke de grote stap doen. De jongeluden gongen mit de tied mit. Et kennisgeven deden ze mit et sturen van drokte kaorten over de post. Dat was doe wel wat ni'js. Mien opa vun dat mar niks. Tegen beppe zee hi'j: "As ik niet weerd bin dat ze mi'j dat niet zels vertellen, gao 'k d'r ok niet naor toe om ze gelok te weensken." Beppe docht d'r aandere over, mar ze zorgde d'r wel veur om et mit een stiekem praotien bi'j de buren weten te laoten. Et buurmaegien is doe wel zels kommen om et te vertellen. En opa was daor tevreden mit.

ziekte

Bi'j ziekte was d'r ok burehulpe. As een vrouw ziek was, dan zorgden buurvrouwen dat alles in huus zien beloop kreeg. Bi'j ziekte van de man verzorgden de buren et vee en et neudige laandwark wodde ok daon. D'r wodde nooit wat veur rekend. Dat kwam niet iens bi'j de meensken op. Bi'j slimme ziekte wodde naachs bi'j de zieke waekt. Daor kwammen dan twie buren veur. Et waeken wodde deur de buren omstebeurten daon.

breuken verkering

Et kwam zelden veur dat as een jong stellegien lange verkering hadde, dat et dan utraekte. Dat was tegen de gewoonte. As et wel gebeurde, dan leut et jonge manvolk daor wel wat van blieken. Bi'j de bewuste jonge zien thuus wodde dan op een naacht een poppe van stro in de hege zet. Zoe'n poppe hiette een dorre. In Blesdieke, et was op et westaende, is dat veur et laeste gebeurd in de jaoren 1900-

1902. D'r wodde ok goed bekendhied an zoks geven. Op een stokmennig mendeuren bi'j boeren, daor as ze langes gaon weren, hadden ze schreven: "In het holle van de nacht is hier een dorre doorgebracht." En daor hul et dan ok mit op.

wegraeken

As d'r iene kwam weg te raeken, dan wodden de naoste buren haeld. Die zorgden veur et doodsklied. In et starfhuus wodden de klokken stillezet en de spiegel wodde ommekeerd. Et verkleden wodde zo gauw meugelik daon. As regel wodde dit daon deur de naoste buren, die an dezelde kaante van de weg woonden. Ze deden dat mit 'n driened. Van rechts kwammen d'r twie buren en van links iene. As degene die wegraekt was een vrouw was, dan kwammen d'r twie vrouwluden en iene man. Bi'j et verkleden van een man wodde dat daon deur twie manluden en iene vrouw. As de naoste buurvrouw een kiend dreug, dan was die vri'j. In zoe'n toestaand moch ie zoks niet doen. Die daor dan weer naost woonde kwam veur heur in de plak.

Bi'j et regelen van de begraffenis en aandere dingen die daorbi'j te passe kwammen, weren altieten twaelf buren betrokken. Dat weren d'r zesse an weerskaanten van et starfhuus. De beide naoste buren deden et anzeggen an de tien aandere buren. Eremorgens wodde de karkklokke luded. Dat wodde daon deur tien buren, de naoste twieje weren hier niet bi'j. Dit verluden duurde een ure en et gebeurde tussen acht en negen ure. Eerst wodde d'r klept. Veur een man was dat vuuf keer, veur een vrouw vier keer en veur een kiend drie keer. Et verluden wodde een peer keer even onderbreuken.

Tiedens et verluden maekten de twie naoste buren mit de familie een lieste mit de naemen van de veur de begraffenis uut te neudigen meensken. De twie naoste buren gongen dan naor de doomnee om die d'r van op 'e hoogte te brengen. Daornao gongen ze naor et gemientehuus veur de angifte bi'j de burgerlike staand. Ze zorgden ok veur et bestellen van een liekkiste bi'j de timmerman. Die wodde dezelde dag brocht. Hiel vroeger wodde de kiste zwat maekt; in laetere tied bruun. Die in goeie doen weren, leuten een kiste van iekenhoolt maeken.

Op 'e aovend van de dag nao et wegraeken wodde et liek in de kiste legd. Nao et verkleden en nao et in de kiste leggen wodde d'r een borrel dronken. Ok de klokkeluders hadden bi'j et luden een borrel neumen. Et was misschien om de zinnen wat te verzetten. Op diezelde aovend kwammen de twaelf buren bi'j mekaander om et groeve-neudigen uut te besteden. Et leed-anzeggen en et uutneudigen veur de begraffenis bi'j familie en kunde gebeurde lopende. Degene die dit annam was hier pattietoeren wel inkelde daegen veur onderwegens. Et was mar krek hoeveule en hoeveer hi'j mos. De kosten die hier gemuud mit weren, wodden deur de twaelf buren gezaemelik dreugen.

De doomnee gong een keer of wat op bezuuk in die daegen. Op 'e dag van de begraffenis zorgden de twie naoste buren veur stoelen en taofels. De beide buurvrouwen zorgden ok veur de koffie mit een stok koeke. De naoste in de buurt die een zwat peerd hadde, ree de liekwaegen. Dat was vroeger een gewone boerewaegen, die hier hielemaole veur schonemaekt was. Et peerd moch gien drachtige mere wezen. Bi'j de begraffenis zatten de naoste vrouwelike familieleden

op 'e waegen. In de volgstoet leup alleman twieje an twieje. As eersten weren dat de doomnee mit et heufd van de familie en vervolgens et mannelike pat van de familie, buren en aandere geneudigden. Dan kwammen de vrouwluden in dezelde volgodder. Iederiene was in et zwat. De manluden hadden een witte bef en de vrouwluden hadden nog een zwatte doek over et heufd.

Iederiene die een begraffenisstoet tegenkwam, bleef staon. Ie nammen de pette of en die deej' eerst weer op as de stoet veurbi'j was. Waj' mit peerd en waegen bi'j de diek, dan gong ie mit de rieder'je zolange an de kaant van de weg staon.

De twaelf buren weren ok de dregers. Et karkhof gongen ze altied van links op in de ronte. De stoet gong dus mit de dri'jing van de zunne mit. Een ieuw leden kwam et nog wel veur dat aarme meensken nao de begraffenis een bolle ophaelen konnen. Dat gebruik was d'r in 1900 al niet meer. Kiender die wegraekten veurdat ze ien jaor oold weren, wodden bi'j aovende begreven. Hier weren dan allienig de vader en de twie naoste buren bi'j.

rouw

Tot in et begin van disse ieuw weren de zundagse kleren van zowel de manluden as de vrouwluden zwat van kleur. De zwatte kleur was ok de rouwkleur. Et rouwen koj' dus niet an de kleren zien. Dat wodde wel zichtber maekt. Bi'j de vrouwluden was dat te zien an de vorm van de ooriezermusse. De manluden hadden een stoffen rosien an de pette. Ok an de buusdoek koj' zien of d'r iene in de rouw was vanwege verlös in de familie. Gewoonlik hadden de meensken rooie buusdoeken. In tieden van rouw hadden ze blauwe buusdoeken. Omtrent 1900 kwam et gebruik van een zwatte rouwbaand in zwang. Kiender en jongvolk hadden kleren mit een aandere kleur. De rouwbaand wodde om de rechteraarm dreugen. De rouwtied was soms wel tot twie jaor.

veraanderings

In et veurofgaonde is weergeven hoe de bureplicht en aandere gebruiken in et begin van disse ieuw nog regel weren. Daor is now niet vule meer van over. Kot nao 1900 kwam d'r meer kleur in et zundagse goed, al bleef et eerst nog wel stemmig. De oolderen van doe bleven nog bi'j zwat. Geleidelik an bin de kleren lichter en bonter van kleur wodden. Now ziej' kleren in alderhaande kleuren.

Omtrent 1910 vun et sturen van geboorte-, trouw-, en rouwkaorten meer en meer ingang. In elk geval was dat in 1914 al gewoonte wodden. Et dregen van rouwmotieven is al inkelde tientallen jaoren verleden tied. Ok de rouwbaand was in et begin van de dattiger jaoren al niet meer in zwang. Et dregen van zwatte of donkere kleren bi'j een begraffenis het nog wel lange tied gewoonte west. Nao 1945 is dat de hieltied minder wodden. Van dat oolde gebruik is now ok zowat niks meer over. Veur de boerewaegen kwam de liekkoetse en now is de auto al een hiele tied algemien.

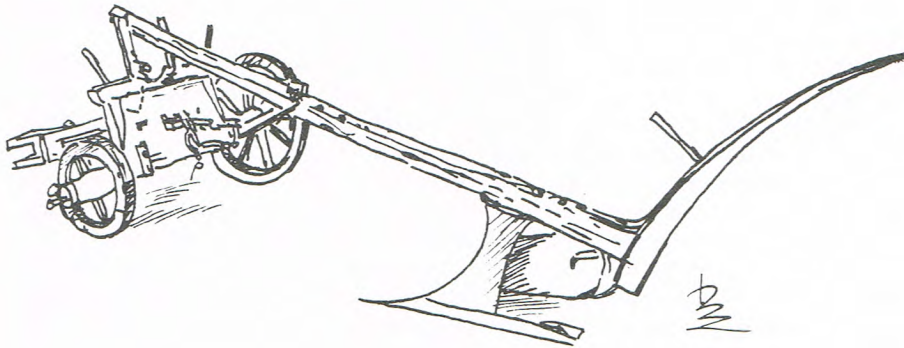
Wat now is, is eigentieds. De leef- en beweegruimte is een hiel stok groter wodden. Veul dingen bin now roemer en vri'jer. De meensken bin niet meer in die maote van vroeger van mekeer ofhaankelik. In de steden is et al zoveer dat de meensken in veul gevallen heur naoste buren niet iens meer kennen...

Dirk Kerst Koopmans

Oold ark -4-

de oolde Drentse ploeg

De oolde Drentse ploeg tekende ik op 'e zoolder van de laandbouwschoele in Dwingel. Bi'j et bekieken van dit prachtige stok haandwark verplaetsen we oons weer in de tied, nog niet iens zo lange leden, doe et warktuug as schaekel tussen meens en dier de harmonische drie-ienhied bewarkstelligde bi'j et saemengaon over de akker.

Tien jaor vertrouwen

Pieter Jonker 10 jaor bij de Schrieversronte

"Jow meugen bliede wezen aj' tegenworig wark hebben," heur ie de laeste jaoren pattie meensken nog al es zeggen. Wi'j bij de Schrieversronte zeggen: "We bin bliede dawwe zoe'n warker hebben." Dat slat dan op oonze heufdmitwarker Pieter Jonker. Pieter van De Haule die now al veur et tiende jaor bij'j oons zien brood op 'e plaanke verdient.

In 1972, bij de oprichting van de Schrieversronte, was hi'j d'r al drekt bij'j. In die tied as bestuurslid. Laeter gong hi'j naor Hoogezaand. Daor was hi'j een schoft vormingswarker. In 1978 hawwe geld veur een heufdmitwarker en Pieter kwam terogge op 't Stellingwarver nust.

We bin bliede ja, bliede mit zoe'n man. Ik durve gerust te zeggen, dawwe zonder him, mit et behoold en vaasteleggen van oonze tael, niet zo veer west weren. Een beteren iene hawwe oons op dat plak niet weensken kund.

Pieter hét de telenten die aj' hebben moeten in een niet altied even makkelike pesisie. An de iene kaant het hi'j tact, zaekelik inzicht, vaastholendhied en overredingskracht. Hi'j is een kiebig mannegien! An de ere kaant kent hi'j vrundelikhied, et brengen van een goeie sfeer en behulpzernhied. Wat een aorige 'jonge', heur ie dan. Zien enthousiasme veur 'de zaeke' is groot en... kent pattietoeren dan ok gien greenzen! Et goed ommeaon mit meensken, wie as dat dan ok binnen, is een slim belangrieke kerakter-eigenschap van him. Et komt him vaeke goed van passe.

Tien jaor bij'j een baos, in dit geval de Schrieversronte, is een feit om even bij'j stille te staon. Tien jaor je besluten uutwarken te laoten in zoe'n goeie onderlinge saemenwarking, gefit vertrouwen in de toekomst. Et vertrouwen in de kennis van Pieter gefit een protte innerlike rust.

De weens van et bestuur van de Stellingwarver Schrieversronte is dan ok, dat et saemenwarken mit him lieke plezierig deurgaon zal as dat et de oflopen tien jaor west het.

Anne de Lang

An de Vaort

As kiend he'k d'r mien jeugd sleten,
a'k d'r langes lope,
dan kuj' dat toch nooit vergeten.
Soms dan moe'k evenpies
veur et huus van mien oolden staon gaon
en dan vuul ik de herinnering
deur mi'j henne gaon.
Dan komt mi'j van alles veur de geest
en daenk ik:
van dit plakkiën hool ik toch et meest.
Ja, alles in et leven vergaot,
mar ien ding blijft:
dat plakkiën an de Vaort...

Anne de Lang

Verdriet

Verdriet kent iederiene
et liefst bi'j' dan alliend.
Soms kuj' d'r muilik over praoten
en 't goelen kuj' vaeke niet laoten.
Schaem je dan niet veur je traonen,
ok as een aander ze ziet.
Steun dan op mekaander
en diel saemen jow verdriet.

Oene Bult

shit

ik hebbe
geweldig vule
vrunden en vrundinnen,
- te gek -
as ik luustre
naor heur verhaelen
over kleren,
- te gek -
tekot an geld,
- te gek -
heur kleurde haor,
- te gek -
heur te gekke relaosies;
mar as ik
mien verhaelen
omtrent frustraosies
van grieze haoren,
geld en kleren
es kwiet wil,
bin ze allemaole
vot;
shit!

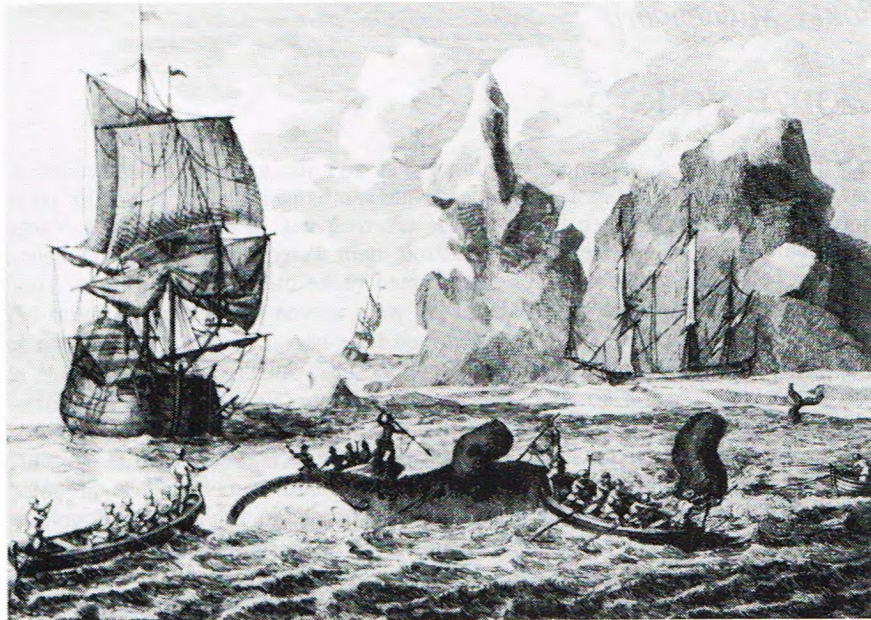
Oonze volk -5-

Van die eerste jaoren as zeeman van Jan Luiten zo'k jim graeg wat meer vertellen, mar, spietig genoeg, is d'r in de familie niet vule van hangen bleven. Makkelik zal et joongien et niet had hebben, want et was een roeg vak in een roege tied. Vaege verhaelen bin d'r over reizen naor Ruslaand, naor Petersburg. Wat ze d'r henne brochten he'k gien weet van, mar ze kwammen vaeke mit hooft weeromme. Toch schient et dat et veren him wel voldoon het, want zeuven jaor laeter moonstert hi'j weer op 'e Eendracht, mar disse keer veur een reize naor Londen. Hi'j staot dan as volmetroos te boek veur een loon van 19 gulden en 5 stivers. Dat het vast niet et loon in de weke west. Daor is et bedrag te hoge veur. Et blift raoden mit zokke zaeken.

Et het mi'j altied verbaosd hoe Jan toch op 'e zee te lane kommen is. Hoe hi'j kontakt mit et zeevolk kregen het. Ik kon daor niet uutkommen totda'k die oolde brief van de Schoterziel in hanen kreeg. Daor is spraoke in van de vri'je deurvaort over de Tjonger van schippen die van Kaampen kommen mit bestemming Embden. Kaampen is bange dat die deurvaort deur een sluis belemmerd wodden zal en de zielvester schrift weeromme dat daor gien spraoke van wezen zal. Dan begriep ik dat et hielendal niet zo muuilik veur de jonge west het om kontakt te kriegien. De platbojem kustveerders gongen ommes overal veer et binnenlaand in om te laeden of te lossen en keuzen bi'j min weer de weg over et waeter van Friesland. An de Tjonger het Jan ze misschien wel hulpen laeden as ze daor veur de wal laggen om turf. Koffen, smakken of fluiten van Wad- of Sontvaort moe'n daor geregeld west hebben.

Wel weten we dat Jan vanuut Harlingen nog op 'e walvisvangst west het. As bootsman ston hi'j op 'e rolle en as zodaonig kon hi'j, buten de vangpremie, 35 gulden in de maand beuren. Dat was doedertied een knap stok geld veur een vri'jgezel. En onderweg uitgeven koj' et ok niet, temeensen dat daenk ik, want ik hebbe nog nooit heurd dat d'r op traonkokeri'jen an de raand van de Noordelike Ieszee ok nog zeemaanskroegies stonnen. Et moet wel min wark west hebben. Jan mos, as bootsman, mit een sloep de zee op om de walvissen te vangen. Veurop ston een harpoenier die de harpoen in et lief van de walvis stotte as hi'j boven waeter kwam om aosem te haelen. Geveerlik wark waor vri'jwat mannen bi'j verongelokt binnen, wodde d'r van zegd. Ok is uut de overlevering naor boven kommen dat et altied slim stonk as de walvissen vild wodden en de traon uut et spek kookt wodde. Mar ja, van dat spul mossen ze et uiteindelik hebben. Et wodde doe bruukt in de ziepeziederi'jen en veur verlochting en wodde in vatten an de wal brocht.

Et schient dat Jan Luten de aorighied d'r of kreeg doe hi'j een keer tiedens de jacht mit zien sloep ommesleugen is. Ze hadden een peer mijl uut de kust een geweldige walvis in et vizier kregen. De harpoenier hadde raek gooid. De harpoen

Et aende van een Gruunlaanse walvis, een soort die al veur 1900 utroeid was.
uit: Maritiem maondblad *De Blauwe Wimpel*, 32e jg. 1977, blz. 346.

zat goed vaaste in de vis en doe was d'r een lange liende oflopen, die de boot vottrokken hadde tot de walvis weer boven waeter kwam. Doe hadden ze him nog een harpoen in de huid dreven. Bi'j de dadde keer was 't mis gaon. Mit een klap van zien grote stat hadde de vis, die al een protte bloed verleuren hadde en misschien gek west het van de piene, de sloep raekt zodat die ommeslegen was. Jan was d'r goed ofkommen, mar d'r weren een peer roeiers verdronken. Jan is nooit meer op 'e walvisvangst west. Hi'j het d'r aandere al een vrouw van overhullen. Dat was zo gaon. Tiedens de reize was hi'j in de kunde kommen mit een Zeeuw, die speksnieder was op Smeerenburg, een traonkokeri'je op een eilaand bi'j Spitsbargen. Speksnieders verdienden altied een protte geld en et schient dat ze doe ofpraot hebben, dat Jan op een volgende reize mit him mit gaon zol as zien maot, om zo et vak te leren. De man, Pieter Dankerz, woonde in Harlingen. Weer an de wal het Jan him daor opzocht en... hoe gaot et vaeke. Pieter hadde een dochter, Elisabeth, en Jan wodde hielendal hoteldebotel.

Jan Luten is gien speksnieder wodden. Hi'j wol ok niet meer naor zee. Hi'j bleef bi'j Liesbet an de wal. Hi'j hadde een mooie cent overhullen van zien reize naor de Ieszee en daor schient hi'j een haandel in vis mit begonnen te wezen. Daor is veerder niks over te vienen.

In et veurjaor van 1745 dot et bliken dat hi'j "de papegaai van et stokkien scheuten het" en wodt d'r op 'e twiede meie nogal haostig trouwd in de Grote Karke in Harlingen. Zoks kan veurkommen. Gien meens het d'r bezwaor tegen, want op 20 en 27 april bin ze proclemeerd in de karke en as d'r dan iene is die daor al bezwaor tegen het, kan hi'j et dan zeggen. Toch het d'r wat mit west, want op 26 jannewaori 1747 staot d'r in et karkeboek antekend dat Jan Luytjens bi'j 't Spijkerboor in de karke opneumen is.

Begin december kriegen Jan en Liesbet een maegien, Antje, nuumd naor Jan zien moeder. Juli 1748 komt d'r weer iene om de hoeke kieken en dat wodt dan Jinke. We kun dan annemen dat de moeder van Liesbet, Jinke hiet. In dat zelde jaor vienen we in et "Quotisatie kohier van het 4e quartier van Harlingen": *Jan Luytjens Cum exore. Vaerend persoon van gering bestaan. Gezin 2 volwassenen en 2 kinderen beneden 12 jaar.*

Daor bliekt dan uut dat Jan gien koopman meer is. Hi'j is weer "vaerend persoon" en het et niet al te best. Nog altied speur ik naor meer gegevens over opa Jan, mar ik bin bange da'k et hiermit doen moet. In de grote karke van Wollege vien ik dan in et lidmaoteboek weer een antekening. Daor kan 'k de draod weer oppakken. Ik leze: *15 febr. 1750 is weederom des Heren H. Avondmaal gehouden en zijn met attentie tot ons overgekomen Jan Luitjens en Lijsbet Pieters egtelieden op attestie van Harlingen.* 5 Jan Luten is weer op et oolde honk. In Ni'jhooltwoolde an de Stadburen, bi'j de dri'jkoele, die daor op et aende van de vaort naor de Tjonger is, staot een huus leeg. Siebrant Beerents het d'r woond, mar die het een half jaor leden deur de veepest al zien vee verleuren. Daor vot weer te boerken is niet an te raoden, mar Siebrant het daor ok een harbarge hullen veur de schippers en de gaonde en kommende man. Bi'j een los-en laedplak is dat te doen. Et is krek wat veur de zeeman. Thi'je, zien breur, is bliede dat hi'j weeromme komt.

Oene Bult

literatuur

literatuur
in Nederland
is huur en verhuur
in een priesig paand
van de heufdstad,
mit woord
en weerwoord
hebben we et dan
allemaole wel had;
literatuur
in Nederland
is geloer
in 't Hart en 't Zand.

Oene Bult

tied
bestaot niet;
et is haast
mit mist;
winter mit sni'j,
veurjaor mit waeter,
zoemer mit vaeker
een zunige zonne,
die dauw verdaampt;
tied is waeter
in alle kleuren
van de regenboge,
waarm en koold
mar meerstal
daor tussenin:
gries en lauw;
zonder reuk en smaek
is de tied
waor ik mi'j
hiel best in vermaek
tussen zwat en sni'j,
mit oold en ni'j.

Bi'j de Scheene omme

Al jaoren krigt de redaktie zo now en dan een brief van de heer Tj. Dijk, van vroeger uut Donkerbroek. Laeter woonde hi'j an de Dubbele Regel in 't Vene. De laeste tied woont hi'j daor in et bejaordehuus Coornhertstate. Hi'j lat De Ovend wel es lezen an Jelke de Vries die ok in Coornhertstate zit, van vroeger uut Ni'jhooltpae komt en as jongmaotien in de veenderi'je warkt het. De Vries vernuvert him dus mit de oold-ark tekenings van Dirk Kerst Koopmans over de veenderi'je. De heer Diek schrift dat hi'j geneuten het van et vraoggesprek mit Lamkje Hof-de Boer. "Zi'j is wel de ster van de Schrieversronte," schrift Diek. En zo is dat! Diek schrift zels ok wel es een stokkien in 't Stellingwarfs in et huusblad van Coornhertstate "Zonnewijzer". Ien zoe'n stokkien stuurde hi'j oons toe. Of et ok wat veur De Ovend was. Jaowel heur. Hier komt et. (red.) Al prakkeserende docht ik: Laot mi'j een stokkien in 't Stellingwarfs schrieven. Ik hebbe murken dat hier meensken binnen die die tael bruken en Friezen en Hollaanders kun dat ok wel lezen en verstaon. Ik bin in de Stellingwarven opgruud en dat taeltien trekt nog altied an mi'j.

Doe 'k veur 'n twintig jaor terogge niet meer warken kon mar nog wel fietsen, moch ik graeg es even de zuudkaante opfietsen, zo bi'j et Tjeukemeer langes en dan Delfstrahuzen, Echtenerbrogge, 't Krompad daele over de vaaste hoge Tjongerbrogge. In De Langelille linksof en dan bi'j de Helomavaort langes, waor an de overkaante zoe'n mooi netuurgebied te pronken ligt.

A'k dan in Munnikeburen bi'j de brogge anlaand was, gong ik bi'j broggewaachter Zijlstra over 't arf de Veendiek op. 't Schulpepattien was een voet bried en 't eerste wat mi'j opvul was de blikken waetermeule, die d'r now al niet meer is, naor 'k heurd hebbe. De twiede meule was iene mit een stienen onderbouw, waor een deure en raempies in weren. De meule hadde een rieten jasse an en zien pette was ok ofdekt mit riet. Een mooie roset waor as de rasterde wieken an zatten, maekte een mooi gehiel van de waetermesiene.

Ik trof et een keer, dat de deure eupen ston en twie mannen weren daor mit wark doende. De meule ston zoe'n 20 meter van 't pattien of op een hoogte. Ik stapte of om 't even te bekieken. 't Weren gulle mannen en ze reupen al gauw: "Ie maggen hier wel even henne kommen, dan kuj' wel even boven kieken." Ik reup terogge: "Ik bin min op 'e bienen, mannen, dat et past mi'j niet." Ze nikten en ik nikte weeromme en bin doe veerder fietst naor de ere meule, die d'r ongeveer krek zo uutzicht, mar die ston naost et slusbroggien. Dat slusien gaf verbiening tussen de Helomavaort en de Scheene. O, wat mooi! Et kronkelige waeter markeert een peer rekreaosie-boerderi'jgies en op 'e linkerkaante een gröskaampien. 't Leek wel dat d'r an de kaant zoe'n tumeluswolke daele kommen was. Een witte massa mit hier en daor een gele stip. Nao een posien glee een witte gedaonte mit gele snaevel et waeter

in. Rap volgd deur een twiede, dadde, vierde, vuufde, zesde en zeuvende en as staotige boties dreven zij de Scheene of. Zo mooi; om stille van te wodden!

Doe de vloot uut zicht was, bin ik weer veerder fietst en kwam 'k mittertied bij de Pieter Stoevezaandweg. Die weg is nuumd naor die man mit et hoolten bien, die vroeger de baos speulde in Amerike over Ni'j Amsterdam, dat ze laeter New York nuumd hebben. Hi'j was geboortig uut disse streek, vandaor dat ze daor die straote naor him nuumd hebben. An disse kaante van de straote liggen de grote rietlanen van de Rottige Miente. Netuurmeensken zeggen dat daor de purperreiger nog veurkomt. Ok de rietdompe huust daor en de kleine rietdompe, et zonuumde wauwaepien komt daor nog veur. Liek as de vuurvlinder. 't Is dus wel een oord om zunig op te wezen!

Now, ik gao naor huus. Et goeie, heur!

Geschiedkundigen hebben de laeste tied uutvunnen dat Pieter Stoevezaand niet in Scharpenzeel geboren is, mar in Peperge. Hi'j het wel in Scharpenzeel woond. (red.)

